

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F. J. Billeskov Jansen ; Volmer Rosenkilde , Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 26. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg01val-shoot-idm140427228482704/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

Indledning til Dannemarks og Norges Beskrivelse

Fra 1702 levede Holberg, med Afbrydelser op til et Par Aar, som Nordmand mellem Danske. I adskillige Aar samlede han Stof til en stor Skildring af det dansk-norske Monarki. Da Værket afsluttedes og blev udgivet i 1729, under Titelen *Dannemarks og Norges Beskrivelse*, behandlede det i store Kapitler Regerings- og Retsforhold, Religion, Undervisning, Handel og Militær, men som det var Skik i de engelske og franske Statsbeskrivelser, der tjente Holberg til Forbillede, gaves der ligeledes en Analyse af Nationalkarakteren. Og her understreger Holberg Monarkiets Dobbeltthed. Som det kan ses af nedenstaaende Passager, holder han klart Danskere og Nordmænd ude fra hinanden; det er i hans Sprog to Nationer, der danner eet Folk.

Inden for Holbergs Skrifter har Dannemarks og Norges Beskrivelse sin særlige Retskrivning, hvis vigtigste Træk er smaa Begyndelsesbogstaver i de fleste Substantiver. Det var paa Holbergs Tid i Almindelighed Trykkeriet, som bestemte en Bogs Retskrivning. Fra Holbergs Breve o. lign. – se Bind XII – véd vi, at han brugte smaa Begyndelsesbogstaver. Man kan derfor tænke sig, at Sætteren til Dannemarks og Norges Beskrivelse undtagelsesvis har besluttet sig til at følge Manuskriptets Retskrivning. Da Værket genudgaves 20 Aar efter, 1749, var Retskrivningen den sædvanlige i Tidens Tryk.

INDLEDNING TIL DANNEMARKS OG NORGES BESKRIVELSE

Tekstgrundlag. Originaludgavens Cap. I, med Udeldelser; i Tekstredaktion efter Samlede Skrifter, Bind V, 1920, S. 163 ff. Jf. Bind XVIII, 1963, Tekstkritisk Tillæg S. 129 f. Enkelte nye Rettelser i nærværende Udgave.

Litteratur. Sigurd Høst: Om Holbergs historiske skrifter (Bergen 1915), S. 32-53. – Francis Bull: Holberg som historiker (Kristiania 1913), S. 46-60. – Peter Skautrup: Det danske sprogs historie III (1953), S. 30-32.

Af Dannemarks og Norges Beskrivelse

Om den Danske Nations art og egenskab.

Den nu Danske
nation er
vel civiliseret.

De Danske holdes nu omstunder for et artigt og meget civiliseret folk, besynderlig Kiøbenhavns indbyggere, der lade deres børn med stor fliid opdrage og holde saavel til skikkelighed, som til lærdom; thi det er ikke rart at see her smaa børn end og af borgerstand at forstaae adskillige exercitier, og derforuden tale toe eller tree fremmede sprog med stor færdighed, saa at fremmede, som komme hid til landet, maa bekiende ikke at finde det nogen andensteds, og forundre sig besynderlig over fruentimmeret, hvilket, omendskiønt det aldrig har været uden lands, kand dog tale med fremmede deres eget sprog, og derved recommendere sig ikke mindre end ved deres naturlige skionhed. Unge mands personer reyse gjerne uden lands for at naae fuldkommenhed udi de sprog, som de udi deres barndom have lærdt, og for at see andre nationers skik og maneer. Man finder hos denne nation en besynderlig modestie, thi i steden at fast alle andre nationer holde meget af dem selv, og see andre over axelen, saa tale de Danske gjerne stort om andre, hvilket, omendskiønt det nu omstunder er lidet fordeelagtigt og af mange regnes dem til last, saa maa man dog bekiende, at det er een af de største og rareste dyder.

De Danske, besynderlig Jyder, ere af sterke og føre lemmer. Den fornemmeste Svaghed, som de ere underkaste, er Skiørbug, hvilken er moder til mange sygdomme, og forarsager saavel udi Dannemark, som udi Norge, at

AF DANNEMARKS OG NORGES BESKRIVELSE

mange døde meget hastig og uformodentlig. Derimod ere de temmelig fri fra smitsomme og hidsige sygdomme, hvormed andre nationer ere saa meget plagede.

Hvad stridbarhed og tapperhed er angaaende, da maa alle tilstaae, at fra ældgamle tider de nordiske nationer have overgaaet alle andre udi mod og mandighed. De Romere, paa den tid alle folk skielvede og bevede for dem, vare dog af de Cimbrier (et folk som fremmede Skribentere tilstaa først at være komne fra den halve ø som nu kaldes Jylland) saaledes beængstigede, at man sagde, actum fuisse de Populo Romano, nisi Marius eo tempore contigisset. (i. e.) det hafde været ude med den Romerske Republik, hvis ikke Marius hafde levet paa samme tid. Vel er sandt, at de adskillige gange bleve slagne, jeg troer ogsaa, om Julius Cæsar var kommen ind udi disse lande, han hafde handlet ligesaa med dem, som med de Gallier, Tydske og Britannier, ikke fordi de Romere vare meere behiortede og bedre krigsmænd, men fordi de bleve bedre anførte, og krigs discipline da var hos dem paa den højeste spidse, da derimod de nordiske folk uden orden, uden retmessig gevær, alleene stolende paa deres styrke og tapperhed, ginge løs paa deres fiender, hvilket nest Guds villie og forsyn synes at have været aarsag, at det Romerske Rige saa længe blev ved magt; thi saasnart de bleve noget bedre disciplinerede, og begyndte at faae en og anden god anfører, maatte alting vige for dem, det Romerske Monarchie blev da kuldkaftet, og disse tappere folk oversvæmmede heele vesten indtil Africa. Siden den tid have de nordiske folk alletider været udi største anseelse udi Europa, og iblant dem de Danske, hvilke, som Historierne bevise, have tit bragt Engeland, Sverrig, en stor deel af Tyskland under fødder. Vel er sandt at Svenske skribentere, hvilke ogsaa fremmede have efterfuldt, viide at tale meget prægtigt om deres nation og tilskrive dem allermost de store udtog af Norden, men man seer af Romerske og Grædske skribentere, at førend de Gothers navn var bekiendt, de Cimbrier allerede vare en skræk for den Romer-

De gamle danske stridbare.

ske verden. De Nordiske Rigers situation viiser ogsaa, at de Danskes tapperhed maa før have bleven bekiendt, end de Svenskes, som ved store søer ere skilte fra andre nationer. Hvad de Gothers tog er angaaende, da er ingen tvil paa, at de Danske jo have haft liige saa stor deel derudi, som de Svenske; thi vi have Synder og Nørre Jylland eller Gothland udi Dannemark, saavel som man haver Øster og Vester Gothland udi Sverrig, som Arild Hvitfeld har i agt taget, naar han i sin krønike har talt om de Gothe: at de nu kaldes Jyder og ikke Gothe, det gjør intet til sagen; thi Cluverius viiser udi hans *Germania antiqva* af gamle skribentere, at de Gothe ogsaa vare kaldte Guthones eller Gythones. De gamle Danskes tapperhed tilstaae alle Skribentere; Men udi forrige seculo have de fleeste historieskrivere malet de Danske af med langt anden farve, og forrestillet dem, som en nation, der slet haver vanslegtet fra deres Forfædres dyd og tapperhed, tagende anledning dertil af de ulykkelige krige, som Dannemark udi forrige seculo forde med Sverrig. Men ligesom en Dommer maa overveje en sag nøje og alle dens omstændigheder, førend han felder nogen dom, saa maa ogsaa en skribent ikke løsligen af et og andet slag eller krig deraf formere sig en vis idé om en nations tapperhed eller fejghed, men nøje overveje tidernes tilstand og alle omstændigheder, førend han siger nogen dom af. Udi forrige Seculo herskede de Franske og Svenske, og alting syntes at arbeide til deres opkomst, da indfaldte ligesom paa een tid de store generaler udi Frankerig, Turenne, Condé, Schomberg, Luxembourg, udi Sverrig Gustavus Adolphus, Torstensen, Banner, Wrangel, Königsmarch, Carolus Gustavus &c. hvoraf de fleeste bleve holdne ligesom vidunder og naturens mesterstykker. Disse store Mænd bragte krigs disciplinen hos samme nationer paa den højeste spidse, saa at de derfor triumferede alle vegne over deres fiender. Udi andre Lande derimod var der stor forvirrelse, hvilket hialp ikke lidet til de Franskes saavel som Svenskes opkomst. Jeg undrer mig derfor slet intet over at skribentere udi forrige seculo have

Hvorfor fremmede skribentere have afmalet de Danske saa ilde i forrige seculo.

AF DANNEMARKS OG NORGES BESKRIVELSE

ophøjet bemelte nationer saameget, og afmalet andre med saa sort farve; thi, hvorfor skulde ikke saa mange aars velstand eller ulykke saadant kunne foraarsage, da man seer, intet er gemeenere hos skribentere end af en eller anden batailles forliis eller gevinst at giøre et heelt folk tappert eller forsagt, hvilket kand sees af de Franskes exempel udi dette seculo, der stedse efter det slag ved Hochsted have været afmalet som en feig og ustridbar nation, da de dog ere de selv samme som tilforn. Derfor forunder jeg mig ikke heller over, at de Danske udi forrige seculo bleve afmalede som et ustridbart folk, eftersom de førde saa ulykkelige krige med Sverrige, men, det som kommer mig selsomt for, er at ogsaa Tydske skribentere paa det fundament have kasted foragt paa de Danske, og ikke i agt taget, at de derved svertede saa meget deres egne landsmænd, og satte dem udi samme classe med dette riges indbyggere; thi skulde de Danske kaldes ustridbare paa det fundament, at de førde ulykkelige krige med Sverrig, saa kunde ej heller de Tydske vente anden character, da de havde samme ulykke. Thi det heeder efter ordsproget lige brødre, lige kappe. Jeg finder ingen anden forskiel derved end at de Danske undertiden oprettede til vand's hvad de tabte til lands. Have de Svenske udi forrige seculo oversvømmet heele Dannemark og belejret Kiøbenhavn, saa finder man ogsaa at de adskillige gange med en haandfuld af folk have været inde udi de keyserlige arvelande, og kommet heele Tydskland til at skielve og beve. Som man nu deraf ikke kand sige, at de Tydske ere ustridbare folk, saa kand man derfor ej heller med billighed give de Danske saadan character. At de Danske ere endnu de samme som de altid have været kand sees af disse tider, siden krigs discipline efter souverainitetens restitution blev bedre indrettet, og have de besynderlig udi fremmed tjeneste, saasom udi Irland, Italien, Tydskland og Nederlandene givet store prøver paa deres tapperhed, og de fordum høje allierede udi sidste krig med Frankrige have anseet dem som kiernen af deres tropper.

AF DANNEMARKS OG NORGES BESKRIVELSE

Hvad søe-sager er angaaende, da troer jeg ikke der skal findes mange exemplar udi historierne, at en nation saa idelig haver triumpheret, som Danmark; ey heller at der udi en kort Krig har været vundet saa mange herlige søeslag, som udi forrige skaanske krig, hvilket haver forarsaget, at de Svenske, siden den tid hvorvel langt sterkere end de Danske, sielden have ladet sig see, saa længe den danske Flode var udi Søen.

De danskes
levemaade.

At og tale om deres daglig levnet og huusholdning, da omendskiønt de Danske maa gjerne gjøre sig til gode og leve vel, saa at de af Italiener, Spanier, Hollændere og andre sparsomme nationer kunde ansees som meget ødsle folk, saa blive de derimod af Norske anseede som meget paaholdne, Kiøbenhavns Indbyggere undtagne, hvilke ville gjerne stadse og leve over deres stand og formue; thi der skal ikke findes mange steder, hvor folk leve saa prægtige, hvor vogne, heste og liberie ere saa almindelige, som udi Kiøbenhavn. Man skulde vel sige, at der er større pragt udi Paris, og ere de fleeste fremmede, som løsligen beskue samme stad af den tanke, men den meste stads, som der føres, er af fremmede, for hvis skyld de utallige mange vogne holdes til Indbyggernes fordeel, hvilke derimod selv leve ligesaa knappe, som Italiener og Hollændere.

Andre
kvaliteter.

I det øvrige kand man sige om den Danske nation, at den er føyelig og god at komme til rette med, og besynderlig lydig imod Øvrigheden; thi der er fast intet land, hvor oprør haver mindre sted end udi Danmark, ey heller hvor tyveri, rof og mord gaar mindre udi svang, og hvor vejfarende kand reyse med større sikkerhed, hvilket er at tilskrive saa vel regieringen som indbyggernes gode naturel.

Til manufacturer og konster ere de Danske temmelig beqvemme. Fremmede bilde sig vel ind, at der aldeles ingen manufacturer ere udi Danmark, men de fare derudi meget vilde; Thi manufacturer ere paa nogen tid saa meget tiltagene at man nu kand faae udi landet forarbeidet hvad man forlanger, og vilde manufacteurs samt hand-

verksfolk føre de levemaader som Franske og Hollændere, kunde deres arbeid gaa for sig end med større lykke. Ulejligheden er denne at visse folk kand ikke selge deres arbeid for den priis, som man kand have udenlands, hvilket har kuldkasted mange begynte verk, hviiket neppe var skeed, hvis mange ikke levede over deres stand. Thi, naar for exempel skoemagerinden eller skredderinden skal age udi carosse til kirke, kand den første ikke sye et par skoe, og den anden en klædning for den priis, som en der lever tarvelig og gaaer til fods.

Lærdom haver udi lang tid floreret udi Dannemark, og maa fremmede tilstaae, at, omendskiønt der ikke skrives saa mange bøger, som paa endeel andre steder; saa ere dog de skrifter, som der komme for lyset, gode: at der skrives saa lidt paa dansk, foraarsager at de fleeste af indbyggerne legge sig saa meget efter fremmede sprog, og derfor heller ville læse fremmede bøger, for tilligemed at profitere udi sproget. Det danske sprog udi sig selv haver sandelig store dyder, og er besynderlig beqvemt til poesie, hvorføre de fare vilde, som ansee det danske sprog saa ringe.

Den mediocritet eller middelmaadighed, som Mons. Mohlsworth legger nationen til last: nemlig, at de Danske ere ikke taabelige, ey heller højkloge, havde maaskee en anden upartisk skribent udtolket som en dyd og middelvej, som denne nation udi mange ting gaaer, saa at den sielden falder udi extremiteter; thi den pøndsør lidt mere paa en ting end en Franskmand; men lidt mindre end en Engælænder. Den er ikke saa sparsom som en Hollænder, men lidt mere paaholden end en Normand. Den er ikke saa ordrig som en Tysk, ey heller saa lidt talende som en Spanier. Ikke saa skizæmtefuld som en Gascon, ey heller saa ærbar som en Portugiis, ikke saa forliebt som en Græcker, ey heller saa kold som en Vestfriser. Ikke saa letsindet som en Parisier, ej heller saa tungsinded som en Italiener. Hvorudover blant alle de folk jeg kiender, incommoderer mig de Danskes omgiengelse mindst. Da derimod en Fran-

De danske falde
ikke gjerne
i extremiteter.

AF DANNEMARKS OG NORGES BESKRIVELSE

sos dræber mig med grimacer, en Tydsk med vitløftig snak, en Engælnder incommoderer med sin selv-roes, en Spanier med sin gravitet.

Men, paa det ingen skal tænke mit forsæt udi dette Capitul er allene at rose dette folk, maa jeg ogsaa af fornødenhed vende det lidt paa den anden side, og eftersee de fejl, som de Danske tillegges. Og finder jeg da at dem ikke uden grund tillegges en vis slags magelighed. Saa at fornemme folk dæe af skiørbug, efterdi de ikke gidde gaae fra et huus til andet, og gemeene folk dæe af armod efterdi de ikke skytte meget om arbeide. (2) merker man at regiere blant dem en æresyge, som bestaaer derudi, at den eene vil have sæde og fortrinn for den anden udi forsamlinger. Jeg undtager fra denne fejl end ikke mine egne landsmænd de Norske, hos hvilke denne passion hersker end i større grad. (3) en admiration over alt det, som kommer fra fremmede stæder, hvoraf flyde de ulejligheder at alle, endogsaa de som liden evne have, giøre udenlandske rejser, og komme nøgne tilbage. De ere alt forvillige at modtage fremmede moder, finde alt for stor smag udi udenlandske varer, hvilket blant andet foraarsager at landets manufacturer ofte have slet fremgang (4) En begierlighed at vide noget af alting, hvilken begierlighed foraarsager endogsaa blant de beste hoveder, at man neppe kommer til nogen merkelig fuldkommenhed udi en ting. Det er gandske gemeent her at finde folk, der tale 4 a 5 sprog. Man seer ogsaa folk her at agere adskillige personager, og ved saadan polimathie forderve alting. Da derimod andre nationer besynderlig Franske, Engelske og Italiener indskrænke meere deres studia, viide ikke meer end et sprog men udi grund; forstaae ikke meer end et videnskab, men i fuldkommenhed. Jeg har merket udi Engeland, at indtil spillemænd, der ere faa som vide at tractere meer end et instrument, hvilket foraarsager, at en hver kommer til forunderlig fuldkommenhed udi sit. Endelig (5) kand dette folk ikke ubilligen forekastes, at det har giort sig til slave af visse unødvedige moder, som betyngte i særdeleshed dem der sidde udi

Fejl som tillegges dette folk.

AF DANNEMARKS OG NORGES BESKRIVELSE

huusholding saaledes, at dette land besynderlig Kiøbenhavn er bleven een af de kostbareste stæder i Europa at leve udi.

Thi, hvorvel alting her er engang saa got kiøb som udi Paris, saa lever dog en borgerlig familie med langt større bekostning her end der. Der lader en heel familie sig nøje med 2 a 3 værelser, her ikke uden med et heelt huus, der gaaes til fods, her ages, der har man nok udi en pige, her behøves stue-pige, kokke-pige, barne-pige, amme, foruden lakej, kudsk og gaards-karl, og gemeenligen skolemester udi huset, saasom det lader ilde at sætte fornemme borgerbørn udi publike skoler; Der regnes udgifter udi klæder og føde, her tilligemed udi drikke-penge, pige-brølluper, prægtige begravelser, barsel-stuer, ny-aarsgave etc. Thi mangen borger slipper ikke med 60 Rigsdaler aarlig udi nyaars-gave, mangen temmelig god stervbod bliver til intet, naar bekostningerne paa begravelsen afregnes og mangen handværksmand sætter til paa en eneste brøllupsdag alt hvad han har lagt sig til gode udi sine ungarls dage. Man kunde vel svare hertil, at landet ikke lider derved at pengene rullere blant folk, men de mange domestiker, som underholdes i hvert huus, og trykke en huusfader af allting allermest, har den virkning, at hver handværksmand maa forskrive fremmede drenge og svenne, eftersom den største deel af landets fattige ungdom lader sig enrullere til kudske, lakejer, gaards-karle etc. Dette maa være nok talt om de Danskes egenskab og levemaade.

Hvad sig anbelanger de Norske, da, saasom de leve under et andet Clima, saa differere de meget fra de Danske baade i humeur og sæder: Dog hindrer den forskiel ikke, at der jo er en fuldkommen forening og overensstemmelse imellem begge disse nationer, og have de alle-tider siden den navnkundige forening blev sluttet imellem Dannemark og Norge, været anseede som eet folk.

Udi gamle dage vare de Norske meget uroelige, saa at der vare faa Konger, der jo maatte ligge udi feldten, nu mod en, nu mod en anden rebeller, og satte mange af dem

Det norske folkes egenskab.

De Norskes troskab. livet til udi saadanne indvortes krige. Men for nogle 100 aar siden, besynderlig efter foreeningen med Danmark, havde de ladet see saa stor lydighed mod Øvrigheden, at de kand tiene til exempel derudi for alle andre nationer. Dette have de højlovlige Konger af det Oldenborgske Huus ogsaa mærket, og derfor haft en besynderlig estime for samme nation, og brugt altid en stor deel af dem til deres liv gvarder. Man kand sige til de Norskes berømmelse, at, saa grumme og hidsige de ere mod deres fiender, saa føjelige og lydige ere de imod Øvrigheden, saa at man i nogle 100 aar fast ingen urolighed eller opstand haver hørt udi samme Rige, hvilket jeg veed ikke, om mange nationer kand berømme sig af.

Tapperhed. Hvad deres tapperhed er angaaende, da tør jeg understaa mig, at siige, at deres lige nu omstunder ikke findes. Mange skulde vel tænke, at jeg siger saadant for at smigre for mine egne landsmænd, hvilket ellers er en almindelig lyde hos skribentere. Men jeg vil ikkun bede enhver, der fatter saadane tanker, læse samme nations historie og bedrifter, saa vel hos Svenske, som Danske skribentere, saa skal han finde, at fast ingen fiende har haft nogen fordeel mod de Norske. De Svenske selv, som alletider have haft store tanker om deres manddom, maa mod deres villie bekiende, at de Norske udi tapperhed intet give dem efter. De Norske derimod agte sig langt højere end de Svenske, og grunde de tanker, de derudi have om dem selv, paa de mange herlige sejervindinger, som de stedse med ulige magt have erhholdet over samme ellers stridbare nation. At de Norske ikke have været udi saa stor anseelse, som de Svenske, dertil er alleene aarsag, at de ikke have haft stor lejlighed, at lade see deres tapperhed udi andre lande. De Svenske derimod have idelig førdt store krige udi Polen, Moscov, Danmark og Tyskland, og været anførte af store Generaler, der have bragt krigs disciplinen saa høyt hos dem. Dette u-anseet have de faaet store stød udi Norge, omendskiønt samme Riges militie stedse har bestaaet af raae bønder, der sielden have været vante til krig,

AF DANNEMARKS OG NORGES BESKRIVELSE

og ingen anden fiende haft end de Svenske. Saa at man derfor kand sige, at de mange og herlige sejervindinger, som Sverrig har erhholdet udi andre lande, kunde tiene til de Norskes berømmelse, og at fatte dis højere idée om samme nation. Hvad folk de Norske ere, have de Svenske besynderlig fundet til søes, hvor de have contribuert saa meget til de store og herlige sejervindinger, dette Rige stedse imod Sverrig haver erhholdet. Dette er aarsag at fremmede heller antage norske matroser end andre udi deres tjeneste, saasom de ere ikke mindre haarde og beqvemme til at udstaae alle de ulejligheder, som krigen fører med sig, end modige at stride mod deres fiender, og tro, mod dem udi hvis tjeneste de ere.

Til konster og haandverke ere de Norske synderligen beqvemme; Thi, omendskiønt de samme aldrig nogen tid have ret floreret udi Norge, saa dog have indbyggerne noksom ladet see, og endnu give prøve paa baade hvor store naturalier, saa ogsaa hvor megen lyst og tilbøjelighed de have dertil. Der er fast ingen bonde udi Norge, der jo foruden sit nødvendige arbeyde, gjør noget med sine hænder til zirat. Det meste er at forundre sig over, at de gjøre alting udaf deres egne hoveder, saasom de hverken have lærdt eller seet noget tilforn, og er der ingen tvifl paa, at, dersom mange af dem komme iblant store mestere, de jo skulde kunne forarbeyde de ting, som endogsaa Franske og Italiener skulde forundre sig over.

De norske ere beqvemme til manufacturer.

De Norske ere meget hengivne til Kiøbmandskab, besynderlig indbyggerne udi den stad Bergen, der drive stor handel paa alle steder udi Europa, derfor komme ogsaa fra samme stad mange af de meget gode søemænd Hans Majest. haver udi sin tjeneste. Mange fornemme borgere føre selv deres skibe, og tage deres børn med sig, saasnart de ere udi den alder, at de kunde gjøre nogen tjeneste, at de under forældrenes opsig kunde desbedre øves udi sejlatzen og lære hvad som der hører til, og endelig, naar forældrene blive gamle, de selv kunde føre deres skibe.

Kiøbmandskab.

Hvad lærdom er angaaende, da, omendskiønt der intet Academie er udi Norge, ey heller mange store bibliotheker som jeg veed, saa dog findes der mange lærde mænd; Thi fast alle de, som have midler, efter at de nogen tid have studeret paa Universitet til Kiøbenhavn, reise uden lands, for at lære fremmede sprog, hvortil de ere synderlig hengivne, have ogsaa den fordeel fremfor andre nationer, at de treffe saavel den fremmede accent og udtale. Hvorvel man ikke kand nægte, at jo undertiden gøres noget for meget deraf, og at adskillige andre ting derover forsømmes.

Deres fejl.

De store qualiteter og sindets gaver som findes hos denne nation, foraarsage, at mange fatte for store tanker om dem selv, og see andre over axselne; De andre skrøbeligheder, som de Norske ere hengivne til, er at de vil gjerne studse og holde dem over deres formue, hvilket foraarsager, at mange blive bragte til armod, og, efter at de en kort tid have været udi anseelse, siden maa paatage sig tierenes skikkelse. De Danske derimod ere meere sparsommelige, og indrette meer deres næring efter deres pung.

Endeel holder for, at de Norske ere meget trætte kiære, og grundes deres meening paa de mange tretter, angivelser og efterstræbelser, som idelig høres om udi Norge, hvorvel, naar man alting nøje efterseer, saa finder man, at saadant reyser sig meget af fremmede, der opholde sig udi samme Rige, hvilket dog tilskrives nationen allene.

Drukkenskab gik tilforn meget udi svang udi Norge, og er endnu temmelig udi moden paa endeel nordlige steder, men blant den største deel er den efter andre nationers exempel meget aflagt, saa at ingen tvinges meere til at drikke over sin formue. De som endnu continuere dermed, gjøre det ikke saa meget af begierlighed til drik og den smag de finde derudi, som at deres sammenkomster derover kunde være des lystigere, og glædeligere; Thi, naar de ere hjemme, leve de ædruelige. At de ere saameget paa-staaende paa deres meeninger, regne nogle dem til dyd, andre til last. Jeg veed nok, at saadant udi almindelighed regnes for en last hos de artigste nationer, blant hvilke den

AF DANNEMARKS OG NORGES BESKRIVELSE

største dyd er at sige ja til alting. Saadane folk vare de Græker udi gamle dage, om hvilke Poeten:

Quicquid adulandi gens prudentissima laudat,
Sermonem indocti, faciem deformis amici.

Derfor vare og samme folk meget elskede, og holdte for de artigste og meest moraliserede. Saadanne ere og nu omstunder de fleeste nationer, og finder man derfor faa skribentere blant de saa holdte polerte og artige folk, der tale vel om Cato, men de fleeste sætte ham udi classe med Timon Misanthropos til Athenen, og afmale hans dyd og bestandighed, som en egensindighed og haardnakkenhed. Herved maa dog nøje i agt tages, at nogle staae saa meget paa deres meeninger, eftersom de bilde sig ind, at have ret, og ville heller være forhadet af folk, end sige andet end de tænke. Andre gjøre det, efterdi dem synes haanligt at give sig tabt, og drives til den bekiendelse at have vildfaret, hvilket ikke kand reyse sig af andet, end af hofmod, og derfor er en stor last, som findes allerhelst hos de saa kaldte lærde folk, der dog skrive saa mange skønne bøger derimod. At de Norske ere saa meget paastaaende paa deres meeninger troer jeg hos de fleeste at være en ærlighed, hvilken dyd er bemelte nations rette character og kiendemerke, som alle fremmede, der omgaaes med dem, tilstaae. Ellers fare de ikke meget vilde, som tillegge de Norske folk samme character, som indbyggerne udi England; at det, som kaldes middelmaadighed, har liden sted iblant dem, men de som ere goode, ere i en høj grad goode, og de som ere onde i høj grad onde.

NOTER

- S. 28. *rart*, sjældent. - *modestie*, Beskedenhed.
S. 29. *i. e.*, id est = det vil sige. - *behjærtede*, tapre. - *retmessig gevær*, ordentlige Vaaben. - *udtog*, Krigstogter.
S. 30. *Arild Hvittfeld*, Hvittfeldt: Danmarckis Rigis Krønike udkom 1594-1603, i 8 Kvantbind, og blev optrykt 1652 i 2 Foliobind;

NOTER TIL AF DANNEMARKS OG NORGES BESKRIVELSE

- i sidstnævnte Udgave findes Omtalen af Jyderne I, S. 4. – *Cluverius*, Philip (f. 1580 i Danzig, d. 1623) udgav 1616 en omfattende Beskrivelse af Oldtidens Germanien, *Germania antiqua*, som indeholder adskillige historiske Gætterier. – *slet*, aldeles. – *udi forrige Seculo*, i det forrige Aarhundrede (lat. *seculum*). – *de store Generaler udi Frankrig*: Henri de Turenne 1611-75; Louis de Condé 1621-86; Armand-Frédéric de Schomberg 1615-1690; François-Henri de Luxembourg 1628-95. – *udi Sverrig*: Kong Gustaf Adolf 1594-1632; Lennart Torstensson 1603-51; Johan Baner 1596-1641; Carl Gustaf Wrangel 1613-76; Hans Christopher von Königsmarck 1600-63; Kong Karl Gustaf 1622-60.
- S. 31. *Hochsted*. I Slaget ved Höchstädt i Bayern slog Englænderne og Østrigerne Franskmændene d. 13. August 1704. – *souverainitetens restitution*, Enevældens Indførelse [ordret: Genoprettelse] 1660.
- S. 32. *rof*, *rov*, *røveri*. – *manufacturer og konster*, Fabrikker og Haandværk.
- S. 33. *Ulejligheden*, Ulempen, det uheldige. – *besynderlig*, særlig. – *middelmaadighed*, Maadehold, Middelvejsmentalitet. – *sielden*. Saaledes i Udgaven 1749, Originaludgaven: *skielden*. – *extremiteter*, Yderligheder.
- S. 34. *gemeent*, almindeligt. – *polimathie*, Kundskab paa mange Omraader. – *forekastet*, bebrejdes.
- S. 35. *publike*, offentlige. – *størbo*, Dødsbo. – *domestiker*, Tjenestefolk. – *faa Konger, der jo maatte*, faa Konger der ikke var nødt til.
- S. 36. *liv quarder*, Livgarder.
- S. 37. *naturalier*, medfødte Anlæg.
- S. 38. *Academie*, Universitet. – *axselne*, Skuldrene. – *studse*, stadse, leve flot. – *artigste*, mest dannede.
- S. 39. *Poeten*, Juvenal, Satire III, 86-87: »Dette Folk er saa umaadelig dygtigt til at smigre hvadsomhelst, at det gerne priser en udannet Persons Tale eller en vanskabt Vens Ansigt«. – *de artigste og mest moraliserede*, de mest dannede og oplyste. – *Cato den Ældre*, som døde 149 f. Kr., bekæmpede Romernes Velleverd og Umoral. – *Timon Misanthropos*, d.v.s. Menneskehader, levede i Athen i 5. Aarh. f. Kr.